

Lättläst sammanfattning

Årsrapport 2025

Institutet
för mänskliga
rättigheter

© 2025 | Institutet för mänskliga rättigheter

Mobilvägen 10, Lund
mrinstitutet.se

Telefon: 046-287 39 00

E-post: registrator@mrinstitutet.se

Diarienummer: 3.1.1-465/2024

ISBN: 978-91-990251-0-0

Foto: Apelöga (omslag)

Institutet för mänskliga rättigheter bevakar och rapporterar om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige.

Del 1: Mänskliga rättigheter i Sverige 2024 **8**

Rättsstatens principer.....	9
Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.....	9
Lika tillgång till mänskliga rättigheter.....	10
Klimat, miljö och mänskliga rättigheter.....	11
Rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	12

Del 2: Äldre personers mänskliga rättigheter **13**

Institutet för mänskliga rättigheter ska lämna en rapport till regeringen varje år.

I rapporten ska vi berätta om mänskliga rättigheter i Sverige under 2024.

Vi ska också föreslå för regeringen vad de behöver göra för att se till att mänskliga rättigheter genomförs i Sverige.

Rapporten ska dessutom hjälpa riksdagen att granska regeringens arbete för att se till att

Sverige följer de internationella skyldigheter om mänskliga rättigheter som de har.

Även organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter i Sverige kan använda rapporten i sitt arbete.

Årsrapporten innehåller två huvuddelar.

Del 1 handlar om hur de mänskliga rättigheterna har utvecklats i Sverige under år 2024.

Vi tar upp fem aspekter av mänskliga rättigheter.

- Rättsstatens principer samt medborgerliga och politiska rättigheter
- Lika tillgång till rättigheter
- Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Klimat, miljö och mänskliga rättigheter
- Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Del 2 är en temadel som handlar om äldre personers mänskliga rättigheter.

Alla mänskliga rättigheter hänger ihop och är odelbara. Det betyder att varje rättighet är beroende av de andra, och att de förstärker varandra.

Därför tar vi upp vissa rättigheter i flera avsnitt.

Ett exempel är mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Det tar vi upp både i ett eget avsnitt och i andra avsnitt.

Del 1: Mänskliga rättigheter i Sverige 2024

Under år 2024 har världen präglats av oro och konflikter.

Även Sverige har påverkats.

Stödet för de mänskliga rättigheterna är trots det starkt i Sverige.

Det visar vår enkätundersökning *Kunskap, attityder och uppfattningar om mänskliga rättigheter i Skandinavien*.

Undersökningen gjorde vi tillsammans med de danska och norska instituten för mänskliga rättigheter. Nästan alla svenskar som svarade på enkäten svarade att mänskliga rättigheter var viktiga för dem.

Men många svarade också att de skulle gå med på att de själva fick begränsade rättigheter om målet är att bekämpa allvarliga brott.

Många svarade därför att det är okej med till exempel fler kameror och mer övervakning.

Rättsstatens principer

Staten är skyldig att skydda befolkningen mot hot och faror.

För att göra det måste staten ibland begränsa de mänskliga rättigheterna.

Detta är bara tillåtet i särskilda fall, till exempel för att bekämpa brottslighet eller för att göra samhället tryggt.

Då kan det till exempel vara tillåtet att sätta upp övervakningskameror.

Men det som staten gör måste vara nödvändigt, det måste stå i lagen och det får inte påverka individens privatliv för mycket.

Det är ett problem att en del av regeringens lagförslag inte har blivit ordentligt utredda.

Vi har påpekat flera problem med hur förslagen utreds:

- Konsekvenserna av förslaget är inte tillräckligt utredda.
- Det pågår flera utredningar inom samma ämne samtidigt, som gör det svårt att bedöma vilka de sammantagna resultaten blir.
- Utredaren har fått i uppdrag att komma med ett visst förslag istället för att titta på en fråga ur flera olika perspektiv.
- Svarstiden för andra organisationer att lämna remiss är kort.

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Men det finns fler problem med regeringens lagförslag.

Alltför många förslag handlar om att begränsa mänskliga rättigheter.

Vi vill se fler förslag som handlar om att långsiktigt förebygga otrygghet och våld i samhället.

Det skulle kunna handla om att se till att alla får ekonomisk trygghet och bostad.

Det kan bland annat hindra att barn och unga rekryteras till kriminella gäng.

Vår enkätundersökning *Kunskap, attityder och uppfattningar om mänskliga rättigheter i Skandinavien* visar att de rättigheter som människor såg som mest hotade i Sverige var

- rätten till bostad
- rätten till hälsa
- rätten till en hälsosam miljö
- frihet från diskriminering
- rätten till social trygghet.

Om dessa rättigheter inte uppfylls, kan det påverka även andra rättigheter på ett negativt sätt. Det har att göra med att rättigheterna hänger ihop och är odelbara.

Lika tillgång till mänskliga rättigheter

Vissa gruppers mänskliga rättigheter är mer hotade än andras. De riskerar att utsättas för diskriminering och hot, hat och trakasserier. Många hbtqi-personer känner sig diskriminerade, och transpersoner utsätt ofta för hot och hat.

Vi ser att antisemitismen har ökat i Sverige, och judar utsätts oftare för trakasserier än förr. Även muslimer upplever att de utsätts för rasism. Samer har upplevt hat och hot, särskilt de som bär samiska plagg eller smycken.

Flera utredningar har presenterat strategier för att minska diskriminering och hatbrott under 2024. Vi stödjer de förslag som kan minska diskriminering och hatbrott. Vi vill dock betona att det är viktigt att de som berörs får vara med och påverka strategierna. Nu är det viktigt att strategierna genomförs.

Migrationspolitiken håller på att förändras.
 Det kan göra att det blir svårare för människor
 att få sina mänskliga rättigheter.

Vi har rapporterat till FN att det är viktigt att
 se till att alla migranter får sina grundläggande rättigheter,
 och att det ska vara möjligt för familjer att återförenas.

Klimat, miljö och mänskliga rättigheter

Under 2024 har det skett en viktig utveckling av mänskliga rättigheter som hör ihop med klimatet och miljön. Det handlar om att en ren och hälsosam miljö är en rättighet för alla. Det handlar också om hur klimatförändringar kan påverka människors och gruppers rättigheter.

Klimatomställningen kommer att kräva att samhället förändras.
 Men det får inte leda till minskade mänskliga rättigheter.

Vi har flera gånger påpekat att det är viktigt att
 de som påverkas av klimatomställningen
 får vara med och påverka hur den går till.
 Bland de som har drabbats hårdast är urfolket samerna.
 Därför är det viktigt att de få vara med och
 påverka klimatomställningen där de bor.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Under 2024 blev Sverige granskat av FN:s funktionsrättskommitté. De kom fram till att Sverige behöver ändra på sina metoder för att genomföra funktionsrättskonventionen på ett bra sätt. De vill att Sverige ska jobba med lagstiftning, budget och handlingsplaner.

Även vi ser att Sverige saknar ett målinriktat och systematiskt arbete för att genomföra konventionen. Personer med funktionsnedsättning har fortfarande sämre tillgång till sina mänskliga rättigheter än andra. Samhället tar inte ansvar för de hinder som personer med funktionsnedsättning möter. Funktionsrättskonventionen menar att samhället ska ta bort de hinder som gör att en person med funktionsnedsättning inte får alla sina mänskliga rättigheter.

Vi påminner regeringen om vår rekommendation att kontrollera hur svenska lagar stämmer med funktionsrättskonventionen.

Del 2: Äldre personers mänskliga rättigheter

Temadelen handlar om äldre personers mänskliga rättigheter.

Under året har vi skrivit en rapport om hur äldre personer får sina mänskliga rättigheter på särskilda boenden.

Vi intervjuade personal och äldre på boendena och pratade med personer från civilsamhället.

Vår slutsats är att det finns många utmaningar med att se till att äldre personer får sina mänskliga rättigheter.

I temadelen beskriver vi några av utmaningarna.

Äldre personer måste vara delaktiga i samhället och i beslut som rör dem.

Äldre personers åsikter och erfarenheter måste få påverka hur politiken utvecklas.

Äldre personers rätt till hälsa måste vara en del i deras vård och behandling hela livet.

Vi har lämnat följande rekommendationer till regeringen:

1

Ta fram en handlingsplan för att motverka ålderismen i samhället, det vill säga när äldre personer behandlas annorlunda för att man tror att äldre personer är på ett visst sätt.

2

Se till att äldre personer får vara med och påverka alla politikområden som berör dem.

3

Ta bort åldersgränser och formuleringar i lagar som kan leda till att äldre personer riskerar att diskrimineras.

4

Utforma ett stöd som hjälper äldre personer att fatta beslut som gör att de får sina mänskliga rättigheter.

5

Delta aktivt i att ta fram en internationell konvention om äldre personers mänskliga rättigheter.

